

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Національний університет «Одеська юридична академія»

**СОЦІАЛЬНО-ПОЛІТИЧНА ТА
ПРАВОВА СИСТЕМА УКРАЇНИ
В ЦИФРОВУ ЕПОХУ:
СУЧАСНІ ВИКЛИКИ**

МАТЕРІАЛИ
Міжнародної науково-практичної конференції

Одеса, 22 квітня 2026 року

Том 2

Одеса
2026

УДК 34:004:316.4(477)
С 70

*Рекомендовано до друку вченою радою
Національного університету «Одеська юридична академія»
(протокол № 8 від 23.04.2026 р.)*

За загальною редакцією академіка **С. В. Ківалова**

**С70 Соціально-політична та правова система України в цифрову епоху: сучасні виклики : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Одеса, 22 квітня 2026 р.) / заг. ред. С. Ківалова ; НУ «Одес. юрид. академія». – Одеса : Фенікс, 2026. – Т. 2. – 684 с.
ISBN 978-617-8763-16-9**

Матеріали конференції узагальнюють результати наукових досліджень і практичних напрацювань учених, фахівців та представників професійних спільнот, виконаних в умовах воєнного часу та глибоких суспільних трансформацій.

У збірнику представлено широкий спектр наукових розвідок і практико-орієнтованих досліджень, що охоплюють актуальні проблеми публічного та приватного права, функціонування держави, судової та правоохоронної системи, а також трансформації суспільних процесів у цифрову епоху. Значну увагу приділено питанням адміністративного, фінансового, конституційного, міжнародного, морського та митного права, а також сучасним викликам у сфері кримінального права, кримінального процесу, криміналістики та оперативно-розшукової діяльності.

Окремі наукові секції присвячені проблемам удосконалення судоустрою, діяльності прокуратури, адвокатури та інших правоохоронних органів, розвитку трудового права і права соціального забезпечення, а також реформуванню цивільного, господарського, земельного, екологічного та енергетичного права. Збірник відображає також міждисциплінарний характер сучасних досліджень, охоплюючи питання філософії права, світових соціально-політичних процесів, соціології та психології, економіки та підприємництва в умовах війни і повоєнного відновлення. Важливе місце посідають дослідження у сфері інформаційних технологій, кібербезпеки, штучного інтелекту та математичного моделювання як ключових чинників забезпечення національної безпеки.

Крім того, у збірнику висвітлено проблематику педагогіки, лінгвістики права, перекладознавства, журналістики, фізичної та військової підготовки здобувачів вищої освіти.

Збірник розрахований на науковців, викладачів, здобувачів вищої освіти та практиків у галузях права, економіки, соціології, психології, політології, інформаційних технологій і суміжних дисциплін.

УДК 34:004:316.4(477)

Відповідальний за випуск професор **М. Р. Аракелян**

Матеріали видано в авторській редакції.

ISBN 978-617-8763-16-9

© НУ «Одеська юридична академія, 2026
© Автори статей, 2026

<i>Ennan Ruslan</i>	
LEGAL REGULATION OF ARTIFICIAL INTELLIGENCE: INTERNATIONAL EXPERIENCE	232
<i>Кирилюк Алла Володимирівна</i>	
ВІЗУАЛЬНА САМОПРЕЗЕНТАЦІЯ ТА ВІРТУАЛЬНА ІДЕНТИЧНІСТЬ У ЦИФРОВОМУ СЕРЕДОВИЩІ.	235
<i>Мартинюк Іван Вікторович</i>	
ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРИВАТНИХ І ПУБЛІЧНИХ ІНТЕРЕСІВ У ПАТЕНТНОМУ ПРАВІ: ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ	238
<i>Hrytsenyuk Vladyslav Oleksandrovych</i>	
THE CONCEPT OF LEGAL PROTECTION OF MULTIMEDIA WORKS IN THE SYSTEM OF COMPLEX OBJECTS OF COPYRIGHT	243
<i>Здирко Єлизавета Михайлівна</i>	
ДО ПИТАННЯ ПРАВОМІРНОСТІ ВИДАЛЕННЯ МЕТАДАНИХ В ПРОЦЕСІ НАВЧАННЯ ТА ДОСКОНАЛЕННЯ ТЕХНОЛОГІЙ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ	246
<i>Ларіонов Владислав Сергійович</i>	
ПРАВО НА ЦИФРОВИЙ ОБРАЗ: СУЧАСНИЙ СТАН І ПЕРСПЕКТИВИ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ.	249

СЕКЦІЯ 16. АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ГОСПОДАРСЬКОГО ПРАВА І ПРОЦЕСУ

<i>Подцерковний Олег Петрович</i>	
ЩОДО РИЗИКІВ НАДМІРНОЇ ЛЕГІТИМАЦІЇ LEX CRYPTOGRAPHICA ТА СУБ'ЄКТІВ ОПЕРАЦІЙ ІЗ ВІРТУАЛЬНИМИ АКТИВАМИ	254
<i>Войнарівський Микола Миколайович</i>	
ПОТРЕБ ПОДОЛАННЯ ДЕФІЦИТУ АНТРОПОЦЕНТРИЧНОГО ПІДХОДУ В ПУБЛІЧНО- ПРАВОВИХ СПОРАХ ЗА УЧАСТЮ СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ	257
<i>Гофман Олександр Рудольфович</i>	
ЩОДО СТИМУЛЮВАННЯ ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІД ЧАС ВОЄННОГО СТАНУ	261
<i>Добровольська Володимира Володимирівна</i>	
ЩОДО ГОСПОДАРСЬКО-ДОГОВІРНОГО КОНТРОЛЮ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ	263
<i>Зама Антоніна Олександрівна</i>	
РЕАЛІЗАЦІЯ ПРИНЦИПУ ПРАВОВОЇ ВИЗНАЧЕНОСТІ У ГОСПОДАРСЬКОМУ СУДОЧИНСТВІ: ФУНКЦІОНАЛЬНЕ ЗНАЧЕННЯ ПОЗОВУ ПРО ВИЗНАННЯ	266
<i>Квасніцька Ольга Олексіївна</i>	
КРИЗА ПУБЛІЧНОГО АДМІНІСТРУВАННЯ В МІСТОБУДУВАННІ: ЯК БЕЗДІЯЛЬНІСТЬ ІНСТИТУЦІЙ ЛЕГАЛІЗУЄ ЗНИЩЕННЯ ІСТОРИЧНИХ АРЕАЛІВ МІСТ	269
<i>Артюмов Дмитро Володимирович</i>	
ЩОДО НАКАЗНОГО ПРОВАДЖЕННЯ У ГОСПОДАРСЬКОМУ СУДОЧИНСТВІ.	272
<i>Будзар Павло Степанович</i>	
ЩОДО КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ ТРАНСПОРТНОЇ ГАЛУЗІ ПІД ЧАС ВОЄННОГО СТАНУ.	274
<i>Зарічанський Григорій Віталійович</i>	
ПРОБЛЕМИ ВИЗНАЧЕННЯ ПОНЯТТЯ СМАРТ-КОНТРАКТУ	277
<i>Неділько Сергій Миколайович</i>	
ЩОДО ДЕРЖАВНОГО КОНТРОЛЮ ЗА ВЗАЄМНИМ СТРАХУВАННЯМ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ.	279
<i>Попович Павло Олександрович</i>	
ЩОДО ЗАСТАВИ МАЙБУТЬОГО ВРОЖАЮ (ПЕРЕДЕКСПОРТНОГО ФІНАНСУВАННЯ) ЯК МАЙНОВОГО НЕПОІМЕНОВАНОГО ЗАСОБУ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ	282

Список використаних джерел:

1. Кулик О. І. Lex cryptographica як джерело правового регулювання відносин на ринку віртуальних активів. *Вісник Національної академії правових наук України*. 2025. Т. 32. № 1. С. 150–163. DOI: <https://doi.org/10.31359/1993-0909-2025-32-1-150>.
2. Musthafa Annas Rasid et.al. Lex Cryptographia: Legal Extensions of Smart Contract Breaches and Governance in Blockchain Systems. *Jurnal Kajian Pembaruan Hukum*. 2024. Vol. 4(2). P. 295–318. DOI: <https://doi.org/10.19184/jkph.v4i2.53366>
3. Schrepel T. Anarchy, state, and Blockchain utopia: rule of law versus Lex Cryptographia. General Principles and Digitalisation. URL: <https://ssrn.com/abstract=348543>
4. Kulyk O., Hudima T., Soshnykov A. Decentralized autonomous organizations: redefining legal paradigms. *Financial and Credit Activity Problems of Theory and Practice*. 2024. Vol. 3. No. 56. P. 548–557. DOI: <https://doi.org/10.55643/fcaptop.3.56.2024.4373>

Ключові слова: Lex cryptographica, нетиповий суб'єкт господарювання, децентралізовані автономні організації, блокчейн, організаційно-правові форм юридичних осіб, господарсько-правова доктрина.

Key words: Lex cryptographica, atypical business entity, decentralized autonomous organizations (DAOs), blockchain, organizational and legal forms of legal entities, economic law doctrine.

Войнарівський Микола Миколайович

суддя Миколаївського районного суду, кандидат юридичних наук

ЩОДО ПОТРЕБ ПОДОЛАННЯ ДЕФІЦИТУ АНТРОПОЦЕНТРИЧНОГО ПІДХОДУ В ПУБЛІЧНО-ПРАВОВИХ СПОРАХ ЗА УЧАСТЮ СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ

Інвестиційно привабливі умови господарювання в Україні неможливо сформулювати, якщо не забезпечити пропорційність у правозастосовних відносинах, що забезпечують примус суб'єктів господарювання до належного додержання публічно-господарських правил будівництва, фінансування, оподаткування, перевезення, виробництва тощо. Саме у цих публічно-правових спорах найбільш гостро стоїть проблема збалансування інтересів держави та особи, в тому числі з погляду більш повного наповнення судової практики та законодавчих норм конституційними принципами відповідальності держави перед людиною.

Юрисдикційні процедури вирішення публічно-правових спорів на сьогодні забезпечують переважно адміністративні суди. Тут варто згадати, що уся система адміністративної юстиції в Україні створювалася під гаслом забезпечення юрисдикційних умов захисту приватних суб'єктів у відносинах із державою [1, с. 50]. Не зосереджуючи увагу на тому, що у багатьох випадках справи, віднесені до адміністративної юрисдикції, зокрема, щодо застосування адміністративно-гос-

подарських санкцій, мають каральне спрямування, що значною мірою входить у суперечність із задекларованими завданнями адміністративного судочинства, акцентуємо увагу на потребі переосмислення підходів до інтерпретації самого змісту та порядку застосування публічних санкцій до суб'єктів господарювання з боку держави. Існування окремої гілки адміністративного правосуддя лише тоді стане виправданим, коли відповідна спеціалізація дозволить покласти в основу такого переосмислення не лише точне прочитання закону – юристам добре відомо, що це не гарантує захист прав особи, позаяк закон може бути неправовим, а саме правозастосування під тиском свідомості інтерпретатора може вельми коливатися. Індикатором позитивного розвитку юрисдикційної діяльності у цьому випадку має стати беззастережне панування людиноцентричного підходу. Це означає, що принцип *in dubio pro persona* (у разі сумнівів – на користь особи) повинен працювати на усіх ланках правозастосування: будь-який сумнів, викликаний колізіями в нормах або складністю кваліфікації самих обставин справи, має тлумачитися на користь приватної особи, в тому числі суб'єкта господарювання, а не держави.

Не випадково Рішенням Європейського суду з прав людини від 14 жовтня 2010 року у справі «Щокін проти України» визначено концепцію якості закону, з вимогою, щоб він був доступним для зацікавлених осіб, чітким та передбачуваним у своєму застосуванні. Відсутність в національному законодавстві необхідної чіткості та точності, які передбачали можливість різного тлумачення такого питання, порушує вимогу «якості закону». У разі, коли національне законодавство припустило неоднозначне або множинне тлумачення прав та обов'язків осіб, національні органи зобов'язані застосовувати найбільш сприятливий для осіб підхід.

У постанові Верховного Суду від 10.01.2024 у справі №240/4894/23 (адміністративне провадження № К/990/34377/23) правильно вказано на те, що в сумнівних ситуаціях суди повинні намагатися вибрати інтерпретацію, яка максимально захищає права та інтереси фізичної особи. Але цей підхід, не можна обмежувати фізичною особою, – він вимагає поширення на будь-яку приватну особу, в тому числі юридичну особу – суб'єкта господарювання, до якої застосовуються адміністративно-господарські санкції. Адже у супротивному випадку суди стають на один щабель із репресивним апаратом держави, який діє переважно з метою покарати підприємця, в тому числі із метою виконання «плану штрафів», а не забезпечити економічні інтереси суспільства.

У цьому контексті не можна оминати увагою окремі висновки у судовій практиці, що диференціюють давність застосування адміністративно-господарських санкцій залежно від їх майнового чи організаційного характеру всупереч принципу *«in dubio pro persona»*.

У справі № 804/401/17 Верховний Суд сформував правовий висновок, відповідно до якого принцип тлумачення закону на користь особи є однією з основних засад судочинства, яка вказує, що суди повинні намагатися тлумачити

закон та його норми в такий спосіб, щоб максимально захистити права та інтереси особи; цей принцип також часто відомий як «in dubio pro persona» або «in dubio pro homine» (латинською мовою) означає «у вагомих сумнівах – на користь людини»; принцип тлумачення закону на користь особи не передбачає ігнорування закону, але вказує на те, що в спірних ситуаціях суди повинні намагатися вибрати інтерпретацію закону, яка максимально захищає права та інтереси саме особи.

Водночас звертає на себе увагу, що такий висновок зроблений у справах щодо пенсійного забезпечення. Але загальна логіка «in dubio pro persona» не передбачає відділення господарської сфери від соціальної на користь публічно-правового змісту першої. Адже відповідно до ст. 42 Конституції України для сфери підприємництва застосовується загальнодозвільний тип регулювання – дозволено все, що не заборонено законом, що виключає застосування зворотних принципів тлумачення – «на користь держави».

У цьому контексті, окремої уваги та критичного переосмислення потребує поширена у практиці Верховного Суду теза про те, що «дії суб'єкта владних повноважень не можуть бути визнані неправомірними, якщо вони ґрунтувалися на законі, чинному на момент їх вчинення» [2, с. 44]. Обґрунтування цієї позиції посиланням на принцип *nullum crimen, nulla poena sine lege* виглядає як доктринальна підміна, оскільки можна виявити ознаки спотворення суті відповідного принципу. Латинська максима *nullum crimen...* є фундаментальним елементом захисту прав людини (ст. 7 Конвенції про захист прав людини). Вона означає, що держава не може карати особу за дії, які не були заборонені. Використання цього принципу «навпаки» – для виправдання дій державного органу – фактично легітимізує будь-яке свавілля, якщо воно було формально прописане в законі.

Посилання на статтю 19 Конституції України як на обов'язок діяти «лише на підставі закону» не повинно нівелювати статтю 8 Конституції – принцип верховенства права. Зокрема, якщо закон був змінений саме через його невідповідність конституційним засадам, принципу пропорційності або через його дискримінаційний характер, то формальне дотримання такого закону державним органом у минулому не робить його дію «правовою».

Якщо законодавець змінює норму, визнаючи попередню редакцію помилковою або такою, що порушує права людини, суд не може ігнорувати цей факт. Визнання ретроспективної дії закону, який «покрашує» становище особи (в тому числі суб'єкта господарювання), є вимогою принципу гуманізму та верховенства права, тоді як захист «правомірності» дій держави на підставі скасованого неправового закону є проявом крайнього юридичного позитивізму. Не випадково, як зазначають дослідники, тут на перше місце виходить принцип «*lex mitior*», який передбачає, що нормативно-правовий акт, який пом'якшує чи скасовує відповідальність особи, має зворотну дію в часі, і цей принцип є складовою «верховенства права, став принципом міжнародного звичаєвого права, а більшість країн визнають його фундаментальним правом людини» [3, с. 491].

Тому судовий не повинен обмежуватися перевіркою «законності» (формальної відповідності припису), а має здійснювати перевірку рішення на предмет верховенства права, розглядаючи факт скасування закону на користь такої неправомірності. Тлумачення, при якому державний орган отримує імунітет від визнання його дій протиправними лише тому, що він спирався на тимчасово існуючу недосконалу норму, суперечить самій суті адміністративної юстиції як інструменту стримування влади.

Простою мовою, використання загальної логіки публічного інтересу не може використовуватися як інструмент тлумачення закону проти приватної особи. Це не лише заперечує принцип *in dubio pro persona*, а й порушує фундаментальний принцип публічного правопорядку, закріплений в ст. 19 Конституції України («органи державної влади та органи місцевого самоврядування, їх посадові особи зобов'язані діяти лише на підставі, в межах повноважень та у спосіб, що передбачені Конституцією та законами України»).

Список використаних джерел:

1. Смокович М. І. Адміністративна юстиція як доступний та ефективний інструмент захисту прав людини в Україні. *Приватне та публічне право*. 2021. № 1. С. 58–63. DOI: <https://doi.org/10.32845/2663-5666.2021.1.10>

2. Берназюк Я. Дія закону в часі як одне із найскладніших питань правозастосування. *Національна школа суддів*. 22.02.2023. URL: https://supreme.court.gov.ua/userfiles/media/new_folder_for_uploads/supreme/2023_prezent/Prezent_Dija_zakonu_V_chasi.pdf

3. Колесниченко Н. О., Музичук К. С. Захист прав людини крізь призму принципу «Lex Mitior» (зворотної дії в часі більш сприятливого нормативно-правового акту). *Юридичний науковий електронний журнал*. 2024. № 7. С. 487–492. URL: https://lsej.org.ua/7_2024/117.pdf

Ключові слова: антропоцентричний підхід, публічно-правові спори, суб'єкти господарювання, адміністративна юстиція, принцип *in dubio pro persona*, якість закону, адміністративно-господарські санкції, верховенство права, принцип *lex mitior*, пропорційність, зворотна дія закону, захист приватних суб'єктів.

Key words: anthropocentric approach, public law disputes, business entities, administrative justice, *in dubio pro persona* principle, quality of law, administrative and economic sanctions, rule of law, *lex mitior* principle, proportionality, retroactivity of law, protection of private entities.